

The role of veteran policy in strengthening national security: Ukrainian and international context

Nadiya Dolzhenchuk

<https://orcid.org/0009-0005-2478-2662>

Abstract. *Veteran policy is examined as a component of national security, particularly in the context of the ongoing war in Ukraine. The paper analyzes international experience in supporting veterans in the fields of healthcare, education, employment, and social reintegration. The possibilities for adapting effective foreign practices to the Ukrainian context are identified, including the centralization of policy management, the development of medical infrastructure, grant programs, and cooperation with the private sector. Veteran support is viewed as a strategic investment in security and social cohesion.*

Keywords: *veteran policy, national security, social reintegration, professional adaptation, medical support, veteran entrepreneurship.*

Роль ветеранської політики у зміцненні національної безпеки: український та міжнародний контексти

Надія Долженчук

<https://orcid.org/0009-0005-2478-2662>

Анотація. *Розглядається ветеранська політика як елемент національної безпеки, особливо в умовах війни в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід щодо підтримки ветеранів у сферах охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та соціальної інтеграції. Визначено можливості адаптації ефективних практик в Україні, зокрема щодо централізації управління, розвитку медичної інфраструктури, грантових програм і співпраці з бізнесом. Підтримка ветеранів розглядається як стратегічна інвестиція в безпеку та суспільну згуртованість.*

Ключові слова: *ветеранська політика, національна безпека, соціальна реінтеграція, професійна адаптація, медична підтримка, ветеранський бізнес.*

Ветеранська політика є важливою складовою системи національної безпеки будь-якої держави. Особливо це стосується України, яка від початку 2014 року знаходиться у стані війни. Ефективна підтримка ветеранів, їх соціальна реінтеграція та використання їхнього досвіду в системі безпеки сприяють зміцненню обороноздатності держави та підвищенню суспільної стабільності. Водночас міжнародний досвід свідчить про те, що держави, які інвестують у ветеранську політику, отримують суттєві переваги у контексті безпеки та соціальної згуртованості.

В Україні ветеранська політика сформувалася у відповідь на виклики сучасної збройної агресії. За даними Міністерства у справах ветеранів, в країні налічується понад 1,2 мільйони ветеранів [2]. Вони потребують не лише медичної та психологічної підтримки, але й можливостей для соціальної адаптації, освіти, працевлаштування та участі в громадському житті.

Одна із ключових проблем – недостатнє фінансування та колізії у законодавстві, що ускладнює реалізацію ветеранських програм. Водночас держава поступово впроваджує комплексні заходи для покращення їхнього становища: створення реабілітаційних центрів, пільг, освітніх ініціатив, а також інтеграції ветеранів у державні структури безпеки [3]. Акцент робиться на використанні їхнього бойового та професійного досвіду для підвищення ефективності системи оборони.

Багато країн світу, що мають історію участі у збройних конфліктах, створили ефективні моделі ветеранської підтримки. Зокрема, США мають одну з найрозвиненіших систем, що охоплює медичне забезпечення, психологічну допомогу, соціальну реінтеграцію та працевлаштування.

Основні інструменти американської ветеранської політики охоплюють: систему Veterans Health Administration (один із найбільших у світі комплексів охорони здоров'я для ветеранів, що забезпечує найширший спектр медичних послуг, включно з лікуванням фізичних травм, психіатричною допомогою, реабілітацією ПТСР, програмами реінтеграції; система працює як окрема мережа лікарень та клінік, орієнтована виключно на ветеранів [11]); програми професійної підготовки та працевлаштування (наприклад, GI Bill забезпечує фінансову підтримку ветеранам для здобуття освіти, перекваліфікації [9], DoD TAP надає інформацію, навчання та доступ до важливих ресурсів, щоб допомогти військовослужбовцям, які звільняються з армії, підготуватися до цивільного життя [6]); підтримка родин ветеранів (фінансова допомога, психологічна підтримка сімей, що допомагає стабілізувати соціальне оточення ветерана [10]). Ветеранська політика у США є елементом підтримки національної безпеки, оскільки дозволяє зберегти високий моральний дух серед військових та підтримує зв'язок між суспільством і збройними силами.

Для України може бути корисним запозичення досвіду США в контексті створення централізованої мережі медичних установ для комплексної підтримки ветеранів з акцентом на психіатрію і реабілітацію; впровадження освітніх грантових програм, подібних до GI Bill, для підвищення кваліфікації ветеранів та розвиток соціальних програм для підтримки сімей ветеранів.

Європейські країни, такі як Німеччина, Франція та Великобританія, також мають комплексні програми, що фокусуються на соціальній підтримці ветеранів, особливо у сфері охорони здоров'я та професійної адаптації. Ці програми не

лише допомагають ветеранам, але й зміцнюють суспільний консенсус навколо питань безпеки, мінімізуючи ризики соціальної дестабілізації. Так, Німеччина використовує підхід інтеграції ветеранів через професійну адаптацію та співпрацю з громадськими організаціями. До основних напрямів ветеранської політики належать: підтримка ветеранів системою державної зайнятості у пошуку роботи та адаптації до цивільних професій через спеціальні програми перекваліфікації (система Berufsförderungsdienst надає індивідуальне консультування, ваучери на навчання та службу до 6 років після звільнення [4]), забезпечення високоякісного лікування фізичних та психологічних травм ветеранів, активна співпраця держави з ветеранськими громадськими організаціями, їх вплив на політику підтримки ветеранів і допомога у їх соціальній адаптації [8].

Україна може залучити німецький досвід в сфері розширення ролі державних служб зайнятості із розробкою спеціалізованих програм перекваліфікації ветеранів та підтримці партнерств між владою та ветеранськими громадськими організаціями для формування ефективної політики.

Франція використовує модель централізованої координації та ресоціалізації ветеранів, що включає Національне управління у справах ветеранів та жертв війни (ONACVG), яке координує допомогу ветеранам, зокрема в сфері соціальних виплат, реабілітації та пам'яті; спеціальні центри, що працюють над адаптацією ветеранів до цивільного життя, враховуючи психологічні травми; держава надає можливість ветеранам залишатися у збройних силах на цивільних посадах чи в резерві з гідними умовами, що зберігає їхній досвід в оборонній системі.

Для України цікавим є запровадження програм залучення ветеранів до цивільних посад у системах безпеки та оборони.

Ветеранська політика Великобританії побудована на комплексній підтримці через єдиний орган з інноваційними психологічними програмами [1]. Її основні інструменти включають: "Strategy for our Veterans" (урядову стратегію розвитку ветеранської політики, мета якої – забезпечити ветеранам високий рівень життя, гідне ставлення й доступ до послуг), орган центральну урядову установу Veterans UK (що координує пенсійне забезпечення, виплати компенсацій за поранення, доступ до медичних і соціальних послуг, житлову підтримку [12]), система охорони здоров'я, що включає різні програми (психіатричну допомогу під час переходу до цивільного життя, спеціалізовану терапію для ветеранів із ПТСР та складними психологічними травмами [5; 7] тощо); підтримку працевлаштування (включно з програмами перепідготовки – Career Transition Partnership, співпрацю з бізнесом через ініціативу Armed Forces Covenant, яка передбачає преференції при наймі ветеранів); житлове забезпечення (пріоритетний доступ до муніципального житла); підтримку родин ветеранів; масштабну участь благодійних організацій

(наприклад, Royal British Legion, Help for Heroes), що активно доповнюють державну систему підтримки; заохочення ветеранського бізнесу (в тому числі функціонування проєкту Veteran Owned для просування продукції та популяризації покупок у ветеранів).

Для нашої держави корисним є запозичення практики стимулювання співпраці між державою і бізнесом для розвитку працевлаштування ветеранів, розширення грантових програм для ветеранського бізнесу зі створенням спеціальної інтернет платформи – національного каталогу ветеранського бізнесу (аналог Veteran Owned UK) для просування продукції, розвивати мережі підтримки, популяризації покупок у ветеранів.

Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду показує, що **найкращі координаційні механізми** сформовано у Франції та Великобританії, **найсильніша медична і психологічна підтримка** – у США, **найефективніші програми професійної адаптації** – Німеччині та США, **найбільш успішніша співпраця з бізнесом** – у Великобританії.

Кожна з описаних країн має унікальний досвід, який може стати основою для модернізації ветеранської політики в Україні. Перспективним є поєднання таких рекомендацій:

- **централізація ветеранської політики** – створення єдиного координаційного органу, що буде об'єднувати зусилля різних міністерств і громадських організацій;
- **розвиток медичної та психологічної підтримки** – будівництво мережі спеціалізованих закладів, впровадження інноваційних терапевтичних методик;
- **освітні та професійні програми** – фінансова підтримка освіти, перекваліфікації, розвиток програм зайнятості;
- **підтримка сімей ветеранів** – соціальна, фінансова і психологічна допомога близьким ветеранів;
- **інтеграція ветеранів у сферу безпеки** – можливість роботи у цивільних та резервних структурах оборони;
- **співпраця з громадськими організаціями та бізнесом** – залучення до формування політики та створення робочих місць, пільги та гранти для ветеранів-підприємців.

Підтримка ветеранів – це не лише питання соціальної справедливості, а й інвестиція у безпеку країни. Ефективна ветеранська політика дозволяє зберегти і примножити людський капітал, який має унікальний досвід ведення бойових дій, запобігти соціальній ізоляції ветеранів, яка може призвести до деструктивних явищ, включаючи радикалізацію; підвищити довіру населення до державних інституцій і військових сил, сформуванати позитивний імідж військової служби, стимулюючи мобілізаційну готовність.

Для України це особливо актуально, адже підтримка ветеранів допомагає підсилити обороноздатність у контексті постійної військової загрози, сприяє консолідації суспільства і формуванню патріотичних цінностей.

Ветеранська політика є важливим елементом національної безпеки як України, так і інших держав. Урахування міжнародного досвіду і адаптація кращих практик до українських реалій допоможуть сформувати більш дієву систему підтримки ветеранів, що сприятиме зміцненню обороноздатності та стабільності країни. Безпосередня інтеграція ветеранів у політику безпеки та соціальні інститути України є не лише моральним обов'язком, а й стратегічною необхідністю для захисту національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Berufsförderungsdienst – German Armed Forces Vocational Advancement Service. *Bundeswehr*. URL: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/91146/bdc20e104e98aa94eace951855ac11de/bf-02-neues-recht--data.pdf>.
2. Combat Stress – Mental health services for veterans. URL: <https://combatstress.org.uk>.
3. DoD Transition Assistance Program. URL: <https://www.dodtap.mil>.
4. PTSD Resolution. URL: <https://ptsdresolution.org>.
5. Total Military Insight. Understanding Veterans Affairs in Germany: *Vocational Training Programmes*. URL: <https://totalmilitaryinsight.com/veterans-affairs-in-germany>.
6. GI Bill Benefits: Education and Training. *U.S. Department of Veterans Affairs*. URL: <https://www.va.gov/education/about-gi-bill-benefits>.
7. Veterans Crisis Line. Get Help Now. URL: <https://www.veteranscrisisline.net>.
8. Veterans Health Administration. *U.S. Department of Veterans Affairs*. URL: <https://www.va.gov/health>.
9. Veterans UK. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>.
10. Державна політика підтримки ветеранів: досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. *Ветеранський фонд (Поруч з ветераном)*. URL: <https://veteranfund.com.ua/support-for-veterans-of-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland>.
11. За два роки вдесьтеро збільшилася кількість ветеранів, які звертаються по соцпослуги. 25.01.2025. *ZMINA*. URL: <https://zmina.info/news/za-dva-roky-vdesyatero-zbilshylas-kilkist-veteraniv-yaki-zvertayutsya-po-soczposlugu/#:~:text=Нагадаємо%2C%20що%20в%20Україні%20вже,відкидають%2C%20що%20теж%20стануть%20ветеранами>.
12. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.